

E. CSORBA CSILLA
**Szerelmi ajándék
 a márciusi napok
 emlékére**

Február elején a médiából a nagyközönség arról értesülhetett, hogy a Szerencsejáték Zrt. jóvoltából a Petőfi Irodalmi Múzeumba került Petőfi Sándor pénztárcája. Az eseményről született beszámolókhöz kapcsolódóan az értékes tárgy fotóját is közzétették, s így sokan elcsodálkozhattak: ilyen, kezében virágcsokrot tartó rózsaszín kövérkés puttóval díszített tárcát hordott magánál a nagy forradalmár? Felmerült a kérdés: mi tulajdonképpen a relikviák relikviája egy költő esetében? Mi emel ki egy hétköznapi használati tárgyat az eredetinek vélt, tudott, valós hagyatéki tárgyak együtteséből? Valójában, ha a relikvia szó sokszor negatív, vagy csak a szakrális léthez tartozó, tülemelkedett konnotációját feledjük, olyan tárgyra kell gondolnunk, amely szorosan kötődik az íráshoz, a hivatáshoz, az élet és a mű egységéhez, az életrajz fordulópontjaihoz.

E rendkívüli értékkel bíró műtárgy ez utóbbi feltételek valamennyiét „teljesíti”. Létezéséről elsőként Ernst Lajos 1912-ben megnyílt múzeumának katalógusa tesz tanúbizonyságot, fekete-fehérben leközzölve reprodukcióját is (az Ernst Múzeum leíró lajstroma, 1922). Ismeretes, hogy Ernst Lajos, akárcsak a vele egy időben és térben a Petőfi-emlékek után kutató megszállott hívek, a majdani Petőfi Ház megalapítói, a még élő tisztelők, rokonok közvetlen elmondása, ajándékozása, illetve hitelesítő aktusa után vették gyűjteményeikbe a nagy költő szétszóródott hagyatékának értékes darabjait. A neves gyűjtő életének tragikus vége (1937) után hosszú időre nyoma veszett az ő történeti gyűjteménye, így a Petőfi vonatkozású dokumentumok, kéziratok, tárgyak együttese egy részének. Sokan csak sejtették, hogy a Dunavecscén Petőfi kultuszt ápoló, Ernst Lajos gyűjteményét még az 1930-as évek végén megszerző Vasberényi Géza örzi azokat. (A Petőfi család relikviáit feldolgozó Kalla Zsuzsa és Ratzky Rita 1997-ben még elveszettnek hitték az utóbbi időben felbukkant tárgyakat.) Vasberényi halála után röppentek fel a hírek a Petőfi-életmű eredeti darabjairól, Petőfi rövid idejű családi boldogságának

emlékeiről. „Miért nemzeti ereklye ez az ajándék, amely szorosan kötődik 1848 sorsfordító napjához?”

Szendrey Júlia a kiváló pesti lánynevelő intézetben, Tántzer Lillánál nemcsak széles műveltségre, nyelvtudásra tett szert, hanem elsajátította a korban a nők számára az egyik legkreatívabb művészeti megnyilvánulás lehetőségét nyújtó kézimunka, s a varrás legraktikusabb műveleteit is. Számos fennmaradt példa bizonyítja, hogy könnyen, gyorsan oldott meg kézimunka feladatokat, s szeretettel ajándékozta személyes emlékként is az általa tervezett, kivarrt apró textiliákat. Tudunk az írók feleségei – így például Júlia – által tervezett nemzetőrségi zászlóról, kézzel foghatóan: házi-sapkákról, kokárdákról, dohányzacskóról, tolltartó-dobozról, kulcstartóról, fogvájó-tartóról, memento mori képről, amelyek a most meglelt pénztárcához hasonlóan gyöngyhímzéssel vagy gobelin technikával készültek.

A költői-politikusi karrier lépcsőfokain felfelé haladó Petőfihez, férjéhez fűződő szoros, nem lebecsülendő befolyással is rendelkező kapcsolatának, a magán és a közélet összefonódásának, talán érzelmi viszonylatuk fokmérőjének is tekinthető a most előkerült pénztárca, amelynek hasznos tárgymivoltához tartozó az a két pénzdarab is, melyeket több évtizedes hányódás során az összesimuló ráncok megőriztek. A több funkciós tárca nemcsak a bankok őrzésére szolgált, hiszen szélén egy kis pántha foglalva vékony ceruza is található, amelylyel írt, írhatott Petőfi. Készítésének ideje a *Nemzeti dal* megírása, március 13-a utánra esik, amikor a kissé zaklatott estéken a költő alkotott, Júlia pedig nemzetiszínű főkötőt varrt magának, s az éjszakákat ébren töltötték egymást inspirálva újabb és újabb gondolatok születésére: „... imádott kis feleségem mindig buzdítólag áll gondolataim mellett, mint a hadsereg előtt a magasra tartott zászló” – örökítette meg Petőfi az intim együttlétek pillanatait.

A kecskebőrből készült háromrészes tárca – mint pl. a házisapka is – a polgári lét egyik szimbólumának tekinthető, amely egyszerre mutatja Petőfi életmódjának, illetve szokásainak változásait (a vándorélet után családi otthon tervezését) és a tehetséges feleség ajándékozó kedvét. A polgári értékrendben fontos szerepet betöltő pénztárca a „tartalma” miatt féltett tárgynak számított, melyet tulajdonosa többnyire a szíve fölött viselt, s így ez esetben „általa” érintkezett az ajándékozó az ajándékozottal.

Júlia számára önkifejezése, a nő-férfi kapcsolatban betöltött szerepe miatt is fontossággal bírt a díszítőelemek megfelelő megválasztása, a kis helyen takarékosan, de annál határozottabban történő vélemény-érzelemnyilvánítás. A biedermeier érzésvilág és képi kifejezőmód tükröződik a két hímzett oldalon. A tárcsa bal felén az érzelmi bensőségességre utaló szerelem-jelkép, a szárnyas Ámor (Puttó) a termékenységet, a női princípiumot, de az elmúlást is jelképező virágcsokorral tekint mintegy áldóan a *Pest, 1848. Petőfi Sándornak* felíratra, mondhatnánk Júlia személyes ajánlására. A tárcsa másik oldalán a nemzeti trikolór színeit mutató piros-fehér-zöld zászló leng a halhatatlanságot jelentő babérág körül, mellette piros-fehér-zöld színű betűkkel szerepel a dedikáció tartalma, az ajándékozás okát feltáró három szó: *a Talpra Magyar versért*. A hímzett bőrpénztárcsa szimbolikája ugyanazt a biedermeier, néha idillikus élményvilágot jelenítette meg, amely ez időben Petőfi Júlia-verseiből is kiérződött. Az *Elértem, amit ember érhet el, az Egykor és most, valamint az Amióta én megházasodtam* című költeményekben pl. a rózsaszínruhás Örömet szimbolizáló tündér virágok között tűnik fel, miközben az érzelmi túlcsondulást a

Gond, a Fájdalom, az elmúlás, a nemzet sorsáért való aggodás ellenpontozza.

Lehet-e szebben, érthetőbben kifejezni egy szerelemre szabott ajándékban az ajándékozó lelkivilágát, férje iránti megbecsülését, szerelmét? Júlia a márciusi napokban már ezrek által szavalt vers, a *Nemzeti dal* jelentőségét méltatta, örökítette meg úgy, hogy a férje által nap mint nap kézbe vett emléktárggyal a mű születésének büvkörébe saját múzsa-szerepét is bevonta.

E szerelem-ajándékkal Szendrey Júlia nemcsak intellektuálisan emelkedett férje közelébe, de kreatív alkotóemberként azt az életpályát is megelőlegezte, amelynek a tragikus történelmi események következtében csupán visszfénye jöhetett létre az 1850–60-as években: versei, fordításának kiadása révén ironóként szerepelhetett.

Joggal mondhatjuk, hogy a költőről elnevezett Petőfi Irodalmi Múzeum gazdag gyűjteménye a nemzeti identitásunk egyik alkotóelemének számító *Nemzeti dal* recepciójának – közvetlen családi megítélésének – egyedülálló darabjával gazdagodott: ma 1848 nemzeti sorsfordulójához szorosan köthető nemzeti ereklye, amely valaha egy figyelmes ajándék volt a „feleségek feleségétől”.

Petőfi Sándor pénztárcája, Petőfi Irodalmi Múzeum